

УДК 32.019.51

ИСЛАМДАҒЫ ӘЙЕЛДІҢ ОРНЫ

Шегенова Жания Нұрғазықызы
тарих магистірі, оқытушы,
ҚМПИ, Костанай қ.

Аннотация

Беріліп отырған мақалада жалпы әйелдердің исламдағы орны, дәрежесі, исламдағы әйел мен еркек арақатынасы, жүктелген міндеттері айқындалған. Қазақстанда қабылданған жарғы бойынша, «Сенушіліктің тәуелсіздігі» жарияланды. Содан бастап, мешіттер мен діни мекемелердің пайда болуы мемлекетімізде кең етек алуда. Діни көзқарастар осымен бірге көбейіп, нығаяуы бұрын болмаған дәрежеге көтерілді. Сол себепті ислам дінін рухани білімнің бетін ашуға, халықтың, әсіресе әйелдің, санасы мен бойындағы қасиеттерін тәрбиелеу үшін қолдану керек деген тұжырымды қолдауымыз келеді.

Аннотация

В данной статье рассматривается место женщин в исламе, ее положение, взаимоотношения женщин и мужчин в исламе. Принятое в Казахстане «Независимость веры» способствовало открытию многих мечетей и религиозных учреждений. Религиозные взгляды как никак раньше стали на высшем уровне. Поэтому исламскую религию мы должны использовать для открытия духовной жизни народа и женщин, для воспитания разума и достоинств.

Abstract

In this article the place of women is examined in an islam, her position, mutual relations of women and men in an islam. Accepted in Kazakhstan "Independence of faith" assisted opening of many mosques and religious establishments. Religious looks as in any way before steel high-level. Therefore islamic religion we must use for opening of spiritual life of people and women, for education of reason and dignities.

Түйінді сөздер: *гендер, ислам, әйел теңдігі.*

Ключевые слова: *гендер, ислам, равноправие женщины.*

Keywords: *gender, islam, equality of the woman.*

1. Кіріспе.

Ислам пайда болғанға дейін әйелдердің өмірі өте ауыр жағдайда болған. Әйелдің ешқандай құқы болмады және оның пікірімен ешкім санаспады. Ислам осы жағдайдан азат етіп, өзін тең құқылы адам ретінде сезінуге жағдай жасап, бүкіл күнәдан арылтты. Яғни, еркектер мен әйелдердің адам ретінде тең құқықты екендіктерін айтады. Әсіресе, арабтар қыз балаларды тірідей жерге көметін. Өлтіруге кимағандары қыздарын ұл балдарша киіндіріп, жұрттан жасырып ұстайтын. Бұлай әйелдің мәртебесін тым төмендететін себебі, қыздар өскенде жезөкшелік жасап, абыройымызға дақ түсіреді деп ойлайтын. Ислам дінінің келуімен әйелге деген зорлық атаулы күшін жойып, әйелдер ерекше жоғары мәртебеге қол жеткізді. Исламның әйелге бұлай ерекше жоғары статус беруі, исламның прогрессивті маңызға ие дін екендігін айғақтайды (Боғдабайұлы Ш., 2011).

2. Талқылау.

Исламда әйел еркектен экономикалық жағынан тәуелсіз болды, яғни толық еркіндікке ие болды және өз мүлкіне құқы болды. Оның күйеуі немесе басқа да ағайындары оның рұқсатынсыз мүлкіне тиіспейтін болған. Еркек әйелді (тіпті оның әкесі болса да) сүймейтін кісіге еріксіз қоса алмайды. Исламға дейін әйелдер мұрагерлікке қандай да бір құқы болмады. Бірақ ислам тек еркектер ғана мұрагерлікке ие болуы керек, себебі олар жаулармен соғысады деген түсініктегі арабтардың наразылығына қарамастан, әйелдерге мұрагерлік теңдік берді. Ислам көптеген жағдайларда екі әйелдің үлесіне тең үлесті еркекке берген. Ол Қасиетті Құранның «Алла сіздердің балаларыңызға қатысты: ұлдарыңызға екі қыздың үлесіне тең үлес бөледі» деп көрсетіледі («ан – Ниса сүресі» (Әйелдер), аят 11)(www.rusnauka.com/18.../13_112797.doc.htm). Әйел қауымының орны мен дәрежесі және әдеби жөнінде Құран-Каримде көптеген жерінде ашық баяндаған. Кешегі атеистік қоғамда ер мен әйелдің құқығы тең деп, әйелге еркек жұмысын істетіп етсе, бүгінгі таңдағы әйелдер еркектен неміз кем, дәрежеміз тең деп әйелге тән нәзіктіктен айырылып, оспадарлыққа ойысып барады. Әйел затының құндылығын оның еркектермен тең еместігімен өлшеуге болмайды. Керісінше, әйелдермен тең деп қарау – оларға жасалған қиянат. Жай ғана мысал келтірер болсақ, әйел затының еркекке нәсіп болмаған бала тууын, аналық қасиетіне көрсоқырлықпен қарау. Әйел затының орны мен дәрежесі жайында Құранда былай делінеді: «Бірінді-біріңнен күш-қуат, соғысқа қатысу жақта еркектерді әйелдерден артықша жаратқандықтан және ерлердің мал-мүлкін сарып қылғандығынан әйелдердің нәпақасы ерлерге жүктелгендіктен еркектер әйелдердің қорғаушысы болып қалды» деп белгілеген. Міне, осы аяттың мазмұнынан еркектердің әйелдер-

ден артық жаратылғанын, алайда әйелдердің еркектер қамқорлығында екенін айқын көре аламыз (Боғдабайұлы Ш.,2011). Ислам еркекті өз отбасының мүшелері мен әйелін қамтама-сыз етуді міндеттейді. Сонымен қатар ол әйелдің өз мүлкін басқалары үшін шығындауын міндеттемейді. Әйелі бай болса да күйеуі оны асырап бағуы қажет болатын.

Исламда ер адамның куәгерлігі екі әйелдің куәгерлігімен барлық жағдайда бірдей болмайды. Кейбір мәселелерде әйелдердің ғана куәгерлігі қабылданып, еркектің куәгерлігі қабылданбады. Көптеген ислам ғалымдары әйелдің қоғамдық жұмыстағы роліне прогрессивті деңгейде қарады. Егер де әйелдің қоғамдық жұмысы оның үйдегі балалары, күйеуі, отбасы алдындағы міндеттеріне кедергі келтірмесе, ислам әйелдерге мемлекеттегі жоғары орындарға отыруына тыйым салмайды. Себебі, отбасы – қоғамның ядросы. Егер де ол бұзылатын болса, қоғам да бұзылады деген түсінік болды (www.rusnauka.com/18.../13_112797.doc.htm). Ислам Қазақстанда кеңеюінің нәтижесінде, біз бұл жұмыста діннің әйел эмансипациясындағы үлкен жетістіктерін талқылауымыз керек деп отырмыз. Әсіресе қазір, қоғамның қабатында, жастарда, мектеп пен жоғары оқу орындарының оқытушылары арасында, ислам дініне деген тартыс өсіп келеді. Сондықтан тәрбиедегі және әйелдің тұрақтылығы мен құқылығындағы діннің ықпалын қарастыру керек. 1991 жылы Қазақстанда қабылданған жарғы бойынша, «Сенушіліктің тәуелсіздігі» жарияланды. Содан бастап, мешіттер мен діни мекемелердің пайда болуы мемлекетімізде кең етек алуда. Діни көзқарастар осымен бірге көбейіп, нығаюы бұрын болмаған дәрежеге көтерілді. Сол себепті ислам дінін рухани білімнің бетін ашуға, халықтың, әсіресе әйелдің, санасы мен бойындағы қасиеттерін тәрбиелеу үшін қолдану керек деген тұжырымды қолдауымыз келеді. Ислам бұл мәселені ежелден қарастырып, қолдау жасап келеді (www.library.psu.kz).

Ислам туралы айтсақ, басқа да діндердегі сияқты, ар-ұятадалдыққа, шындыққа, жауапкершілікке негізделген, адамдардың өзара қарым-қатынасы болып табылатындығын атап көрсету қажет. Мұсылман әйелі өзінің, қоғамның, Алланың алдында ұятты. Құранға қараған отбасыларында сый-құрмет пен адалдық шарықтап тұрады. Ислам қоғамы ескіден бұзылғандықтан, ұятсыздықты, өтірікті, рахымсыздықты, үлкенді сыйламауды қабылдаған емес. Барлық кезде де нағыз мұсылман адамның мінезіне адалдық пен кешірімділік сияқты қасиеттер тиесілі (Тоғызбаева Қ).

Әйел мен жалпы халықтың тәрбиелік, рухани толықтығын және денсаулығын жақсарту мақсатында әлеуметтік, қоғамдық жағдайлар жасалуы керек. Алайда адамдардың тәуелсіздігі тек қана оның түр-сипатымен, әлеуметтік толықтылығының арқасында емес, оның рухани, тәрбиелік бастауы мен мәдениетті, білімді, мамандығын білуімен байланысты. Әйел мәселесін шешу үшін мамандырылған өзгерістер ғана емес, сонымен қатар оның рухани өзгеруі, яғни адамның түпкілікті өзгеруі оның жан дүниесінде жатыр. Сондықтан егер адамдар арасында рухани және діни жетіспеушілік болса, онда халықтың діни тәлім-тәрбиенің ықпалын қажеттетуі арта береді. Әйелдің қоғамдағы рөлі бірде төмен, бірде жоғары болған. Тарих әйелдердің дарындары мен мүмкіндіктері үшін қолайлы жағдай туған кезде, олардың да маңызды рөл атқарғандарын көрсетеді.

Гендер әйелдердің әлеуметтік рөлінің шектелуіне наразылық танытудан бастап, оларға барлық салаларда еңбек етуге жол ашуға, белсенділік көрсетіп, әр түрлі ұйымдарға бірігіп саяси білім мен билікке ұмтылып, белсенді іс-әрекет жасауға ықпал ету. Бұл іс ешбір кедергісіз іске асырылып жатыр деуге болады. Өйткені, қалай болғанда да, исламмен енген теңсіздік кеңес кезеңінде жойыла бастап, мемлекеттің негізгі заңы – Конституцияда әйел мен ердің әлеуметтік және саяси теңдігі ресми түрде бекітілген. Бұны қоғамның екі тобы да анық біледі. Сондықтан, гендерлік мәселеде әйелдің теңдігі жоқ, не болмаса, зорлық бар деп күреске шақыру, орынсыз. Қазақстанның оңтүстік аймақтарында мұсылмандық дін ерте еніп, сенім ретінде негізделіп қалуына байланысты, осы жерлерде “гендерлік мәселе” бар деп санау да артық. Өйткені, Конституциямызда, діни сенімдер еркіндігіне жол берілген. Ислам дініне бойұсынған әйел мен ерлер арасындағы қатынас әлеуметтік деңгейде олардың діни көзқарастарына байланысты реттеледі. Гендер мәселесін қарастырғанда, гендерлік сана ұғымын қа-

растыру жөн. Бұл – қоғамдық сананың бір қыры. Көпұлтты мемлекетімізде әр этностың сана сезіміне байланысты ерлер мен әйелдердің қатынасы анықталған. Ал одан бас тартқан жағдайда, мемлекеттік деңгейде әр ұлт өкілі болсын, жыныстық ерекшелік болсын, заңды түрде құқығы қорғалған деуге болады (www.walashkz.by.ru/in_azimbai_gali.htm). Әйелдер мен ерлер арасындағы айырмашылық күрделі сипатқа ие. Қоғамда әйелдер мен ерлердің мәртебесі үнемі өзгеріп тұрады және бұл үрдіс сақталып қалады. Жалпы ислам дінінде «Балиғатқа толған қыз бала беті мен қол-аяғынан басқа ұятты жерлерін қымтап жүрулері керек» делініпті. Дегенмен, ол халқымыздың салт-дәстүр, әдет-ғұрпына сай болуы тиіс. Діни бағытта киінудің де өз жөні бар. Намаз оқыдым, хиджаб кию парыз екен деп қап-қара болып киініп, бет-аузын тұмшалап, көлбедеп, өз айналасындағыларды үркітіп, шошытып жүрген бойжеткендеріміздің бар екені жасырын емес. Құранда қыз-келіншектердің киетін киімінің нақты пішімі көрсетілмеген, яғни, «тек хиджаб кию керек» деген қатып қалған қағида жоқ. Алайда нақты қай ерлерді ашық қалдыру керектігі жазылған: бет, білектен төмен екі қол, тобықтан төмен екі аяқ. Шарифат мұсылман әйелдеріне етек-жеңін жауып жүруді парыз еткен. Ұлт болып сақталып қалу үшін ұлттың тілі, салт-дәстүрі мызғымас берік негіз ретінде бірінші орында тұруы керек (www.walashkz.by.ru/in_azimbai_gali.htm).

3. Қорытынды.

Ұлт ретінде сақталып қалуымыз – әйел затының тәрбиесіне тікелей байланысты. Әйелдеріміз, әпке-қарындастарымыз мұсылмандық тәрбиені бойына сіңірген иманды, көзі ашық, көкірегі ояу, ұлтын сүйетін, ерін сыйлайтын болса ғана дүниеге ата жолын қуатын текті де сапалы ұрпақ әкеле алады. Сонда ғана әйелдер әрбір шаңыраққа сәуле болып тарап, қазақтың мәңгілік бесігін тербетіп, алтын айдарлы ұл, күміс тұлымды қыз туып, қазақтың санын еселеп өсіреді. Қазақтың ошағына ие болып, түтінінің түзу ұшуын қамтамасыз етеді. Қазақтың атпал азаматының босағасына бақ болып қонып, Қазақ елінің шаңырағын шайқалтпай, керегесінің кең, іргесінің берік болуына кепілдік болады (Ізтілеуова С.).

Әдебиеттер тізімі

Асылханова Г.Ж, Асылханов М.Е. Ислам және әйелдің Қазақстан қоғамындағы рөлі. www.library.psu.kz/.../1006_elmuratov_g.j_v_state_rassmotren_g.j_elmur.

Боғдабайұлы Ш. Әйел қауымының исламдағы орны. // Жас қазақ үні. 3 ақпан 2011ж. www.qazaquni.kz/5847.html.

Ізтілеуова С. Отбасы – отанымыздың ошағы.

www.schoolkz.ru/load/referaty_na_kazakhskom/y/meni.

Қазақтардың гендерлік санасы жөнінде. www.walashkz.by.ru/in_azimbai_gali.htm.

Тоғызбаева Қ. Ғибадаттың денсаулыққа пайдасы//Мұсылман, – 25 б.

www.rusnauka.com/18.../13_112797.doc.htm